

Jó színház csak ott lehet csinálni, ahol a színházi alkotók igényes közönséget tudnak nevelni maguknak (ahogy az Kaposváron is történt). Tóth Miklós második nyíregyházi gyerekelőadása azt mutatja, hogy jó úton halad a színház közönségének nevelése. Az Árgyélust látva bízom benne, hogy még sokáig jó lesz színházba menni Nyíregyházára.

Talákoztam boldog színházcsinálókcal...

Czeizel Gábor

NEMZETKÖZI RENDEZŐK SZEMINÁRIUMA, Nürnberg, 2001. június 14-16.

Érkezés, megnyitó

Már maga a helyszín is megérne egy külön beszámolót. Mintha a félig kész Millenáris Parkba érkeznének: alig vagy teljesen lebontott ipari csarnokok, markológépek, földtúrasok, lyukak – és az egyik szegletben egy kék-fehér csempével burkolt régi-új épület, a Kachelbau. Ez az egyetlen épület a régi ipartelepen, amit egészében meghagytak (mellette lakópark épül, könyvtárral, egyéb kiszolgáló épületekkel), de ez az egész négyszintes épület a gyereké. (Már most, az építési terület közepén is. És a gyerekek jönnek, hozzák őket szüleik, láthatuk a szeminárium napjai alatt.) Nem csak színház, hanem gyermekmúzeum és cirkusz is. A régi gépteremben lelt otthonra 20 év után a „Theater Mummipitz”. Eddig Nürnberg különböző színházaiba befogadva működtek, folyamatosan mutattak be elsősorban számunkra ismeretlen darabokat, de sok köztük a klasszikus történet kortárs feldolgozása is. (És nem csak Grimm mesék! Volt Don Quijote és Nibelung történet is.) A „Kinder-museum” amolyan Csodák Palotája, ahol a gyerekek megismerkednek a világ dolgaival. (A hangyák tenyésztésétől a hajszálerekig minden kézzel fogható. Egy külön szinten nagyszüleink életterében kipróbálhatják, milyen kenyeret dagasztani, szappannal, kézzel mosni, budin ülni...) A „Circus” volt a legérdekesebb, azaz a legszokatlanabb egy magyar színházi embernek. Sajnos nem láttuk „működés” közben, de elképzelve leginkább a Kolibri Fészekre emlékeztet, csak hogy itt nem darabokat adnak elő testközelben, hanem sokkal szabadabb, interaktív játékok történhetnek. Furcsa keveredése ez a színháznak és a játszótérnek, a gyerekek a különféle fura építmények közt maguk alakíthatják történeteiket. Itt kurzusokat is hirdetnek gyerekeknek, akrobatika vagy bohóctanfolyamokra járhatnak.

Ebbe a festékszagú épületbe érkeztek a világ különböző részeiről a rendezők, hogy... (most kerültem nehéz helyzetbe, hogy megfogalmazzam, miért. Mert volt haszna részemre, részünkre, de ezt nehéz hivatalos terminusokba fagyasztani.) ...találkozzunk. Az ASSITEJ szervezte „International Directors’ Seminar”-nak hosszú a története, mindig más téma köré szervezik a megbeszéléseket. Idén az ENSZ „Civilizációk közötti dialógus évé”-hez kapcsolódva szervezte a találkozót a „Theater Mummipitz” és a Német Szövetségi Gyermek- és Ifjúsági-Színházi Központ. Téma: „Rettegés és remény. A valóság színpadra állítása a mai színházban.” Előre megkaptunk egy kétoldalas szöveget (nem derült ki, önálló jelenet vagy darabrészlet, sőt tulajdonképpen semmi sem derült ki belőle. Sem a helyszín, sem a szereplők mibenléte, sem bármilyen normális fogódzó, mellyel egy jelenet értelmezéséhez hozzá lehet kezdeni. Csak a két szereplő közti viszonyra történik némi utalás meg az alaphelyzetre.) Az első alkalommal kiderült, ez mindenkit enyhe szorongással töltött el, otthon nem nagyon találunk fogódzót a jeleneten. Végül kiderült, a szervezők nagyon rafináltan gondolkodtak (vagy mi voltunk nagyon ügyesek), de erről később.

A megnyitó után mindenki bemutatkozott, mondott pár szót magáról. 27 ember adatait megjegyezni persze így nem lehet. Ez volt a bemelegítés. Ezután már sokkal érdekesebb és karakteresebb dolgok történtek. Az persze érdekes volt, hogy Ugandától Mexikóig, Izraeltől Ausztráliáig mindenfelől jöttek, s teljesen különböző hierarchiából. (Nemcsak az országok különböző „struktúrája” miatt, de volt pár tagú, itthon amatőrnek, bocs: alternatívának mondott társulat színész-rendezője és volt nemzetének komoly színházi szereplője is.) A szervezők komolyan vették a nemzetek közötti kommunikációt, tehát a protokoll utáni (még mindig plenáris) összejövetel már a dolgok lényegéhez vezetett. Az „otthoniak” kérdéseket tettek fel a „vendégeknek”, melyek a gyerekekkel történő dolgok különbözőségére világított rá. Ennek még semmi köze sem volt a színházhoz, viszont egymás megismeréséhez, megnyílásunkhoz annál több. Mert gyermeki mosoly került mindenki arcára, amikor megtudtuk, hogy Sri Lankán egy újszülött elnevezéséhez a csillagok állásán kívül valami ételnek az adott pillanati állapot is szükséges. Mert ilyen egyszerű, tehát lényeges kérdés volt az a hét, amiről ez az este szólt: Miképpen kapja nevét az újszülött gyermek, Mi az első szó/dal, amit hall, Mi a legfontosabb esemény, miután iskolába kerül, Mit kap ajándékba születésnapjára, stb. Két grafikus a válaszokat rögtön le is rajzolta, mely képek

azonnal a mögöttünk kifeszített szárítókötélre ki is lettek függesztve.

Befejezésül mindenki kifüggesztette, némi magyarázattal, azt a fotót, amit magával hozott otthonról. Persze gyerekekről készültet kértek a szervezők, de itt is hatalmas különbségek voltak. A volt keletnémet hölgy saját gyermekkori fotóját hozta, elmesélve, hogy a háborúban meghalt rokon miatti gyászruha ellenére azért boldog az arca, mert akkor kapta az első babáját. Az ugandai „bácsika” (majd róla is kell pár szó) nem bírt kiválasztani unokái, családja több albumnyi fotója közül egyet, de kettőt sem, miközben mesélt, újabb és újabb képeket csíptetett fel a zsinórra. A legmeghatóbb Yaki, az izraeli volt, aki két képet hozott, s szintén nem tudott dönteni. Az egyikén békésen játszó gyerekek voltak (némi háborús romokkal körítve), a másikon a nemzeti zászlót komolyan tartó kisfiúk. Kettéhajtva csinált egy képet a kettőből. Olle, a svéd egy iskolai tablóképet hozott. Egy svéd osztály: szőkék szépszámmal, de nem túlsúlyban. Mellettük négy-öt fekete, két-három kreol, két ferdeszemű, három keleti kinézetű, hogy a barnákat ne is számoljam. Boldogan mosolyognak.

Szemináriumok

Öt alkalommal találkozott a csoportokra osztott társaság, hogy egymástól függetlenül dolgozzon, beszélgesen, majd a záró plénumon beszámoljon a történekről. Az én szekciómban 8-an voltunk: ausztrál, osztrák, német, svájci-német, izraeli a svéd Olle Törnqvist vezetésével. Az előre elküldött szövegen kívül nem voltak premisszák. Az elég hamar kiderült, hogy mi nem szeretnénk „előadást” produkálni a szövegből. Egyikünk sem érezte, hogy játszani szeretne, pedig többen a színjátszás felől érkeztek a másik oldalra. Az többünkre jellemző, hogy nem kizárólagosan csak gyerekeknek dolgozunk. Az osztrák Christopher volt az egyetlen, aki kijelentette, hogy őt nem érdeklik a felnőttek, az ő linzi színháza csak gyerekeknek játszik, mert ők az igazi, az őszinte közönség. Általában általánosabb témákról beszélgetve jutottunk a szöveg problémáihoz. Elég hamar kiderült, hogy a kulturális különbségek ellenére sok hasonlóság van gondolkozásunkban. Pl.: a látott előadásokról eléggé hasonló véleményünk volt, s a szemináriumok vége felé, amikor egyre bonyolultabb dolgokról beszélünk, a nyelvi problémákat leküzdve – mert a jó angolosok, sőt a született angol ausztrál is elakadtak, ha belebonyolódtak mondandójukba –, egymás szájába adtuk a szavakat. Olle nagyon finoman irányította a beszélgetéseket, csak akkor „vezetett”, ha elakadtunk. A kapott szöveggel is sokra jutottunk, a színészi megmutatás helyett térbeli elképzeléseket dolgoztunk ki. Ez sokat megmutatott azokból a gondolkodásbeli különbségekből, melyek a korábbi általánosabb színházi témákat érintő beszélgetésekben már felsejlettek. Nagyon tanulságos volt látni, hogyan alakultak folyamatosan – egymás elképzelései által inspirálva – a különböző díszlet-elképzelések, melyek mégis megőrizték egyediségüket. Az utolsó szemináriumon az volt a problémánk, mit mutassunk a többieknek. Annyira jól, otthonosan éreztük magunkat a nekünk kiutalt próbateremben, hogy ezt a hangulatot szeretnénk volna megmutatni a máshol dolgozóknak. Felhívtuk őket, leültünk körbe, mezítláb, ahogy az előző alkalmakkor, s folytattuk a megkezdett diskurzust, nem zavartatva magunkat a „nézők”-től. Sikerként a magunk módján beszámolunk.

Plénium

A másik két csoport a színpadon mutatta be, meddig jutottak. A Sri Lanka-i Kaushalya vezette csoport mondatokra bontotta a kétszereplős párbeszédet és helyzetgyakorlatokat mutatott be rá, érzékeltetve a különféle színjátszási stílusokat. A mexikói Alberto közös játék után remek színésznek mutatkozott dán kollégájával, előadva a dialógus felét. Három csoport, három teljesen más megközelítés, de úgy érzem, mindharmincunk részére hasznos és nagyon kellemes, tanulságos volt a hat nap. Kialakult a párbeszéd a nemzetek között.

Előadások

Mert vittek színházba is bennünket. A szervezőkre jellemző, hogy nem akartak közhely turisztikai látványosságokkal időt elvenni a munkától. Olyat mutattak, amit csak külön szervezett vezetővel, és csak Nürnbergben lehet látni. (A Dürer-házhoz úgy kellett elsőnk ebédidőben egy ausztrál kollégával. Nem is volt kihagyhatatlan...) Amiről nem sokat tudnak a turisták, az Nürnberg fasiszta múltja. Hitler hatalmas területen többfunkciós (sport, nagygyűlés, konferencia) komplexumot képzelt el, és részint építtetett fel. Elpusztíthatatlanul. A Zeppelin-Tribün és -Mező betontömbjei ma is állnak, bár romosabbak, mint a Colosseum. De ez nem az idő vasfoga: a háború után próbálták lerombolni. A Kongresszusi Központot nem tudták befejezni, túl nagy lett, technológiailag nem volt megoldható lefedése. Egy este színházszerű városnéző sétára vittek: egy színész különböző régi épületeknél fáklyafénnyel világítva egykori anekdotákat mesélt, melyeket a szájhagyomány őrzött meg.

Az első előadás egy másik(!) nürnbergi gyerekszínház előadása volt. Az „In Einem Tiefen, Dunklen Wald” (Egy sötét, mély erdő mélyén) a Theater Pfüzte előadásában nagyon szellemes, játékos és szívhez szóló este volt. (8-kor kezdődött, a szeminárium miatt, de voltak jócskán gyerekek is a nézőtérén.) Paul Maar híres

gyermekkönyvének helyi adaptációja a „szépség és a szörnyeteg” történetének szellemes variációja. A Szörnyet ugyanis egy hercegisasszony győzi le, álruhában: Páncélt ölt az eladósorba került princessz, hogy elmeneküljön a bugyuta hercegi kérők elől. A ruhacserének következményei vannak, s miután legyőzi a rémet, kezdődnek a problémák: kinek adja kezét a kiszabadított szépség. A szörny egy csóktól természetesen herceggé változik, ebből újabb problémák adódnak. A háromszög megoldásához kéznél van egy csatlós is. Ám a darab nem zárja le a párválasztás kérdését, a négy szereplő csak kering egymás körül, nem tudva kit válasszon, hiszen az eredetileg érzelmet keltett partnert nem választhatják (vagy mert közben nemet-alakot váltott vagy mert mást szeret), végül a zenében találják meg a harmóniát, s ránk van bízva a lezárás. A négy szereplő számtalan szerepet alakít egy szellemes (de technikailag nem is olyan egyszerű és olcsó, viszont nagyon funkcionális), variálható díszletben. A képregényszerű külvilágot egy valóban buja és titokzatos erdő váltja fel, melyben csak eltévedni lehet. A mese önmagában is nagyon megható (jó lenne itthon is olvasni, látni), s tehetséges előadást készítettek belőle Christopher Gottwald rendezésében. Másodszorra Münchenbe utaztunk, a Theater Der Jugend Am Elisabethplatz (Schauburg) premierjére. Peer Boysen rendezésében adták Sztravinszkij-Ramuz: „Egy katona történetét”-t. Ez inkább szcenírozott koncert volt, látványos, de németesen hideg kékkel. Színészi alakításra nem tartott igényt a rendező, nem is voltak viszonyok a szereplők között. A legjobb alakításokat a Mesélő megkettőzött szerepét játszó zenekari tagoktól láthattuk. A rendezői koncepció rendesen belénk volt sulykolva: a Királylány megjelenésétől a fogyasztói társadalom talmiságát, kiürülését mutatta az előadás.

A háziaktól láttuk a legizgalmasabb előadást az utolsó napon. A Theater Mumpitz különféle szövegekből összeállított „Salto und Mortale” előadása cirkuszi mese az életről és a nevetés hatalmáról. Mindössze két szereplő, két nagyon jó színész játszott egy homokkörrel kijelölt üres térben: a Bohóc (férfi) és a Halál (nő). A Halál eljött újabb áldozatáért, de mikor a piros orról felismeri, hogy egy bohócot kell elvinnie, meginog. Hala-dékot ad, ha a clown megnevetteti őt, az állandó savanyúképűt. Nagy nehezen sikerül (a szív igaz érzései segítségével), tehát egy ideig még maradhat közöttünk, gyakorolhatja hivatását a komédiás. 8 éven felüli gyerekeknek játsszák az előadást, s a gyerekeknek nincs is problémájuk a látottakkal. A pedagógusokat már inkább győzködni kell, hogy szükség van ilyen előadásokra is – számoltak be az előadás után az alkotók. (Rendezte: Jean-Paul Denizon, franciaországi vendég.)

Az ugandai

Christopher Makubi Kizza Ssalongo a neve, (a bemutatkozáskor elmagyarázta, miért van neki négy, a Christopher pl. azért, mert keresztény), egy különös hangszert hordott magánál (dobozszerű szerkezet, fém pengékkel, – kókuszdióra szerelve itthon is árulják vásárokon egyszerűbb verzióját – kottát is hozott, s egy könnyebb dallamot nekem is megtanított. Mindig megpengette, ha leült picit a hangulat. De ami megdöbbenő volt, a legtorokszorítóbb az egész szeminárium alatt, az az, mikor arról beszélt, mi a célja a színháznak. Mert Ugandában sokkal életbevágóbb, konkrétabb célja van, mint felénk: A színháznak ott tanítania kell a gyerekeket, hogyan védekezzenek, egyáltalán tudomást szerezzenek az életüket fenyegető vésztől, az AIDS járványról. Az emberek több mint 40%-a fertőzött már Afrika sok területén. Christopherék számára ezért a színházcsinálás a vírus elleni harc eszköze. (És közben egy nagyon kedves, mókás bácsikával találkoztunk.) Fel-emlegette ezt a témát még egyszer: felháborodva mesélte, hogy este a tévécsatornák között kapcsolgatva olyan műsort is talált, ahol védekezés (óvszer) nélkül szexeltek a szereplők. – „Hát milyen példa ez?” – kérdezte, – „Nem érzik ezek a műsorkészítők, hogy micsoda felelősséggel tartoznak nézőiknek?”

A végső plénum akkordjaként megtáncoltatta, sőt együtt táncoltatta az egész társaságot.

May Days

**rövid beszámoló a 2001. május 25-27. között megrendezett
nemzetközi drámapedagógiai tanácskozás munkájáról**

2001 májusában a Magyar Drámapedagógiai Társaság kezdeményezésére zajlott le Budapesten a MayDays elnevezésű szakmai tanácskozás, mely – tudomásunk szerint – először hívta össze térségünk (Közép-Kelet-Európa) drámatanárait azzal a céllal, hogy képet kapjunk egymás munkájáról. A rendezvény céljait, munkáját és ennek eredményét szeretném az alábbiakban összefoglalni.